

ТЕХНОКРАТИЧНА КОНЦЕПЦІЯ ДЕРЖАВИ: ВИТОКИ, ЗМІСТ І СУЧАСНІСТЬ

Науково-технічна революція середини ХХ ст. зумовила не лише небувалі темпи індустріального розвитку, а й уперше поставила проблему ідентифікації людської сутності, її онтологічної перспективи, тому що загострилися суперечності, зумовлені між іншим і технократичним розвитком (антропологічні, екологічні кризи). У цих умовах технократичні проекти зі сфери філософсько-теоретичних, абстрактних переломлюються в соціальні концепції, більш чіткі стратегії поведінки.

Це відображало потребу дня, реалії соціального розвитку, які М. Вебер справедливо характеризував як бюрократичну раціоналізацію суспільства на основі науково-технічного прогресу й експансії цілераціонального вчинку. У ХХ ст. технократична духовна орієнтація прагне стати доміантною. Технократизм як особлива орієнтація суспільної свідомості розвивається і на теоретичному рівні, і як практично функціонуюча, тому що протилежно впливає на теоретиків, змушує орієнтуватися на масовий рівень сприйняття соціальної реальності: процеси прискореної індустріалізації й урбанізації, зростання освіченості, широке побутове використання досягнень науково-технічного прогресу, усвідомлення проблем і перспектив раціоналізації і т. д. Саме на початку ХХ ст. технократизм оформляється як доктрина, теоретико-методологічна настанова, що претендує на загальносоціальне значення [1, с. 120].

В енциклопедичній науковій літературі під технократичними концепціями розуміється сукупність ідей, поглядів і методологічних засад, на яких вони ґрунтуються, стосовно переходу влади і власності в капіталістичному суспільстві до інженерно-технічної інтелігенції та інших груп технократів, унаслідок чого істотно змінюється його соціально-економічний устрій. Уперше технократичну концепцію висунув американський економіст Т. Веблен. У праці «Інженери і система цінностей» (1921 р.) він стверджував про необхідність передання управління виробництвом технічним спеціалістам, виходячи з раціональної ідеї про невідповідність інтересів фінансової олігархії потребам розвитку науки і техніки. Методологічний принцип цих положень – науково-технологічний детермінізм.

До технократів прибічники технократичних концепцій у 30-х (американські вчені: А. Берлі, Г. Мінз, Х. Скот, С. Чейз) і в 60-х (Дж. Гелбрейт, Д. Белл, Р. Арон) віднесли також менеджерів, учених, службовців, осіб, зайнятих рекламою, та ін. У методологічному аспекті технократичні концепції ґрунтуються на виокремленні та проповідуванні вирішальної ролі науки і техніки в розвитку суспільства та носіїв цих елементів продуктивних сил, тобто певною мірою ігноруванні ролі особистісного фактора загалом, коли йдеться, наприклад, про техноструктуру в інтерпретації Дж. Гелбрейта (водночас таке ігнорування значною мірою долається в міркуваннях П. Дракера про загальнокультурний розвиток працівників як основної продуктивної сили); на механічному тлумаченні процесу взаємодії власності та влади (можливості розриву цих явищ, тоді як між ними існує діалектична взаємодія – перехід власності у владу і навпаки) тощо. У теоретичному аспекті технократична концепція заснована на хибному розумінні сутності власності (зводиться до юридичної фікції), основної суперечності капіталізму, зарахуванні до осіб, які мають владу, не лише вищих менеджерів, а й управляючих нижчої ланки та ін. Основну суперечність капіталізму прихильники технократичних концепцій тлумачать як суперечність між тими, хто має

¹ Науковий керівник: Кривицький Ю.В.

освіту, і не має її, або має невисокий рівень освіти. Це твердження спростовує той факт, що із 265 мільярдів наприкінці 90-х ХХ ст. кожен четвертий не мав вищої освіти [2].

Відповідно до позиції Л.М. Зайченко, на середину ХХ ст. феномен технократизму сформувався у вигляді напряму політичної думки, в контекстах якого стверджується, що багатогранне суспільно-політичне життя цілком можливо регулювати за допомогою науково-технічного та машинно-технологічного раціоналізму. У розрізі політичного управління можна виокремити такі складові технократичної концепції – техніцизм, механіцизм і технологізм. Так, техніцизм являє собою сукупність засобів, навичок і прийомів полегшеного здійснення певної трудової операції, налагодження діяльності в якійсь сфері чи галузі життя. Для техніцизму характерно прагнення будь-які проблеми (світоглядні, моральні, політичні, тощо) розв'язувати за зразком алгоритмів технічного знання. Інша складова технократизму – механіцизм – як світоглядний принцип виник ще в епоху великих наукових і географічних відкриттів і ранніх буржуазних революцій. Проте три його постулати й досі залишаються актуальними, а саме: прагнення до спрощеного пояснення розвитку суспільства взагалі та зокрема його політичної сфери законами руху механічної форми матерії; абсолютизація, а то й ототожнення законів земної і небесної механіки та наукових законів розвитку людських спільнот – політичних, економічних, культурних тощо; зведення складних та якісно різних форм руху неживої, механічної матерії до форм руху соціально-політичних сутностей – державно-управлінських організацій, політичних партій тощо [3, с. 44]. На теперішній час поширенню цінностей технократизму сприяє зростаюча залежність існування людини від техніки, а також ускладнення суспільно-політичних процесів, що потребує особливих моделей управління, заснованих на ідеях ефективності та раціональності [4, с. 115].

Технократизм пройшов три етапи розвитку: 1) прихований – до другої половини ХІХ ст. (розпочалося масове застосування машин), при цьому вплив на державну владу був мінімальний; 2) значного впливу – друга половина ХІХ ст. – друга половина ХХ ст. (розквіт індустріальної цивілізації), управляє розвитком суспільства; 3) сходження з арени – друга половина ХХ і до теперішнього часу (інформаційна цивілізація), де виробництво переходить до нематеріального. Основною ідеєю в більшості концепцій технократизму є можливість ефективного функціонування влади, заснованої на можливості заміни управлінського суб'єктивного рішення на вигідне й об'єктивне. Основним аргументом для цього слугувало зростання ролі спеціальних знань, науково-технічний прогрес.

У загальному плані технократизм вживається у трьох значеннях: по-перше, теоретичної концепції влади, заснованої не на штучній ідеології, а на об'єктивному науково-технічному знанні; по-друге, типу соціально-політичного устрою суспільства, що практично реалізує принципи цієї концепції; по-третє, соціального прошарку носіїв науково-технічного знання, які виконують функції управління. За останні десятиліття технократична ідеологія значно поширилась у багатьох країнах світу, але вона відрізняється від класичного технократизму. Це пояснюється еволюцією цієї ідеї на різних етапах її розвитку. Появі технократичного соціального прошарку сприяв розвиток техногенної цивілізації. На етапі індустріальної цивілізації технократизм отримав найбільше поширення у зв'язку з застосування машин і поширенням технокультури.

Отже, технократизм як науково-практична концепція виник через вплив техніки на суспільство. На сучасному етапі технократія як форма суспільних відносин значно поширилась, але оскільки суспільство поступово переходить до постіндустріального стану, вплив технократичних концепцій на розуміння сутності держави знижується.

Список використаних джерел

1. Мартинов Р. С. Технократичні проекти ХХ ст.: трансформації та альтернативи.

Мультиверсум. Філософський альманах. Київ, 2008. Вип. 67. С. 120–128.

2. Економічна енциклопедія : у трьох томах. Т. 1. / Редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. Київ : Видавничий центр «Академія», 2000. 864 с. URL: <http://ukr.vipreshebnik.ru/entsiklopediya/64-t/3368-tehnokraticzni-kontseptsiji.html> (дата звернення: 01.11.2018).

3. Зайченко Л. М. Розвиток західних політико-технократичних концепцій у другій половині ХХ століття. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. Київ, 2012. Вип. 7. С. 42–47.

4. Зайченко Л. М. Ідейні передумови формування технократизму як форми суспільної свідомості. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 22 : Політичні науки та методика викладання соціально-політичних дисциплін*. Київ, 2012. Вип. 9. С. 111–116.

**Курсант навчально-наукового інституту
№ 2 Національної академії внутрішніх
справ**

Бабкіна Вікторія Олександрівна¹

ЮРИДИЧНІ КОНФЛІКТИ ТА ФОРМИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Актуальність дослідження юридичних конфліктів та форм їх вирішення визначається тим, що юридичні конфлікти тісно пов'язані з повсякденним життям. Юридичний конфлікт є різновидом конфлікту соціального, відтворює всі його головні риси і ознаки, але з особливостями, притаманними правовій сфері. В реальному житті до юридичних належать будь-які міждержавні конфлікти, всі трудові, у багатьох випадках сімейні, виробничі, побутові та міжнаціональні конфлікти, угоди між регіонами чи гілками влади, суперечки щодо визначення статусу нації тощо. Чимало конфліктів мають змішаний характер і містять як правові, так і неправові елементи (наприклад, конфлікти на релігійній або етнічній основі). Оскільки юридичні конфлікти виникають в повсякденному житті досить часто, тому сучасне суспільство прагне до того, щоб мінімізувати кількість конфліктних ситуацій, а також до пошуку оптимальних способів їх попередження та вирішення.

А що ми взагалі знаємо про конфлікти?

У перекладі термін «конфлікт» (лат. Conflictus) означає зіткнення, серйозне суперечність, суперечка [1]. А.В. Поляков визначає соціальний конфлікт як психічну та (чи) фізичну боротьбу за зміну параметрів соціальної комунікації чи за збереження її статус-кво. Звичайно, юридичні конфлікти не беруться з нічого і просто так не зникають: оскільки юридичні конфлікти – явище багатофакторне, вони викликаються різноманітними причинами та умовами. Прийнято виділяти чотири групи факторів, що впливають на виникнення і розвиток юридичних конфліктів:

- 1) глобальні, тобто фактори світового суспільного розвитку, що включають в себе поєднання економічних, соціальних, національно-релігійних, екологічних та інших факторів;
- 2) загальносоціологічні, правові, соціально-економічні та інші, які визначаються характером, типом і особливостями організації даного суспільства і держави;
- 3) локальні, залежні від конкретного прояву різних факторів на рівні певної території чи організації.
- 4) синергетичні, або випадкові, що визначаються випадковим збігом обставин.

Суб'єктами юридичного конфлікту є учасники правовідносин, що володіють суб'єктивними правами і юридичними обов'язками. Об'єктами (тобто тим, з приводу чого виникає юридичний конфлікт) виступають різні матеріальні і нематеріальні блага і

¹ *Науковий керівник: Харченко Н.П.*